

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

ДОБРОТВОРЕННЯ – НАША МЕТА

рекомендаційний бібліографічний список
до проведення Першого уроку у 2018/2019 навчальному році
в закладах загальної середньої освіти

Упорядники:

Вербова В. В., Горбенко Н. А.,
наукові співробітники відділу наукової
інформаційно-бібліографічної діяльності
Бібліографічний редактор
Самчук Л. І., завідувач відділу наукової
інформаційно-бібліографічної діяльності

Одним з концептуальних підходів організації освітнього процесу в Новій українській школі є виховання на цінностях – формування в учнів ціннісних ставлень і суджень, «які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством» [3, с. 19]. Діяльність Нової української школи «буде організовано за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей» [3, с. 20].

До Першого уроку в 2018/2019 навчальному році фахівцями Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського підготовлено рекомендаційний бібліографічний список «Добротворення – наша мета», який складається з 4 розділів:

- I. Ідеї добротворення: теоретичний аспект.
- II. Педагогіка добра в спадщині В. О. Сухомлинського.
- III. Добротворчі ідеї в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

IV. Розробки уроків і сценарії виховних заходів.

У кінці списку вміщено додатки:

Додаток 1. Вислови відомих людей про добро.

Додаток 2. Прислів'я та приказки про добро.

Список адресовано вчителям, класним керівникам і вихователям закладів загальної середньої освіти.

I. ІДЕЇ ДОБРОТВОРЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. **Про загальну середню освіту** : Закон України від 13 трав. 1999 р. № 651-XIV : [в редакції від 28 верес. 2017 р.] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Текст дані. – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/651-14/page> (дата звернення: 14.08.2018). – Назва з екрана.

2. **Про освіту** : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Текст дані. – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення: 14.08.2018). – Назва з екрана.

* * *

3. **Нова українська школа** [Електронний ресурс] : концепт. засади реформування серед. шк. / М-во освіти і науки України ; [упоряд.: Гриневич Лілія, Елькін Олександр, Калашнікова Світлана та ін.] // Урядовий портал : єдиний веб-портал органів викон. влади України. – Текст. дані. – [Київ, 2016]. – 34 с. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 07.08.2018). – Назва з екрана.

* * *

4. **Азбука педагогічних істин** від Олександра Захаренка / Голов. упр. освіти і науки України Черкас. облдержадмін.; Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників Черкас. облради; [авт.-уклад. Крутенко О. В.]. – Черкаси : [б. в.], 2009. – 52 с. – Бібліогр.: с. 51. – Текст доступний в Інтернеті: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/101/Азбука%20педагогічних%20d.pdf> (дата звернення: 06.08.2018).

5. **Балл, Г.** Раціогуманістична орієнтація в аналізі взаємозв'язку добра і зла у соціальній поведінці / Георгій Балл // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Київ ; Полтава, 2011. – Вип. 2. – С. 22–34. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eepd_2011_2_5 (дата звернення: 14.08.2018).

6. **Бех, І.** Природа духовного у людини: виховання довільної спонуки як засобу оволодіння вихованцем духовною цінністю / Іван Бех // Методист. – 2015. – № 11. – С. 18–26. – Бібліогр.: 7 назв.

7. **Бібік, Н.** Ознаки компетентісно орієнтованого уроку з предмета «Я у світі» / Надія Бібік // Початкова шк. – 2017. – № 8. – С. 29–33.

У статті йдеться про організацію змісту предмета «Я у світі» в початковій школі. Оригінальність змісту й методики предмета полягає у забезпеченні чуттєвої основи одержуваним знанням не тільки з цього предмета, а й інших предметів навчального плану.

8. **Бібік, Н.** Предмет «Я у світі»: методичні орієнтири / Надія Бібік // Початкова шк. – 2014. – № 8. – С. 35–40.

У статті представлено структурування змісту курсу «Я у світі», здійснено постановку цілей у співвіднесенні з вимогами до навчальних досягнень, подано перелік видів діяльності й стислий методичний коментар до їх змістового наповнення.

9. **Васянович, Г.** Добро-й анти-добро-дія учителя у творчій спадщині Івана Франка / Григорій Васянович // Теорія і практика упр. соц. системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2013. – № 1. – С. 31–38. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/1688/1/TPUSS_2013_1_Vasyanovich_Dobro-y%20anti.pdf (дата звернення: 06.08.2018).

У статті проаналізовано творчу спадщину видатного українського письменника і вченого І. Я. Франка в аспекті добро- і анти-добро-дії учителя. Особливу увагу приділено формам вияву добро-дії особистості учителя: психологічній підтримці на уроках дітей, яким важко висловити свою думку; організації додаткових занять, консультацій з тими, хто відстає від навчання; запобігання злу; прищеплення любові до праці тощо.

10. **Виховання гуманних почуттів у дітей** / С. Ладивір, О. Долинна, В. Котирло [та ін.]. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 164 с. – (Серія «Дитина замовляє розвиток» / за наук. ред. Т. Піроженко, С. Ладивір, Ю. Манилюк).

11. **Гавриш, І.** Добродійна діяльність – фактор виховання культури молодших школярів : монографія / Інна Гавриш ; Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2017. – 159 с. – Бібліогр.: с. 90–111.

12. **Гавриш, І.** Основні фактори формування добродійності молодших школярів / Інна Гавриш // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту: зб. наук. пр. / Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2012. – Вип. 620 : Педагогіка та психологія. – С. 41–47. – Бібліогр.: 6 назв.

13. **Добро** // Словник української мови : 165000 / НАН України, Ін-т укр. мови, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні [та ін. ; авт.: В. М. Білоноженко, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін.]. – Вид. 2-ге. – Київ, 2016. – С. 237.

14. **Добро** // Словник української мови : у 20 т. / [голов. наук. ред. В. М. Русанівський ; уклад.: В. В. Чумак та ін.]. – Київ, 2013. – Т. 4 : Д – Ж. – С. 301.

15. **Добро** // Тлумачний словник української мови : [з грамат. дод. і прикладами сталих виразів / упоряд. Т. В. Ковальова]. – Харків, 2018. – С. 134. – (Учись даром!).

16. **Добро** // Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: В. І. Шинкарук та ін.]. – Київ, 2002. – С. 164–165.

17. **Доброта** // Словник української мови : 165000 / НАН України, Ін-т укр. мови, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні [та ін. : авт.: В. М. Білоноженко, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін.]. – Вид. 2-ге. – Київ, 2016. – С. 237.

18. **Доброта** // Словник української мови : у 20 т. / [голов. наук. ред. В. М. Русанівський, уклад.: В. В. Чумак та ін.]. – Київ, 2013. – Т. 4 : Д–Ж. – С. 305.

19. **Добротворення** // Словник української мови : у 20 т. / [голов. наук. ред. В. М. Русанівський, уклад.: В. В. Чумак та ін.]. – Київ, 2013. – Т. 4 : Д–Ж. – С. 305.

20. **Дяченко, О.** Виховання у молодших школярів шанобливого ставлення до людей як важливий аспект соціалізації / Ольга Дяченко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2013. – Вип. 47. – С. 213–217. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2013_47_35 (дата звернення: 13.08.2018).

21. **Іваниця, Г. А.** Педагогічні умови виховання добродійності учнів початкової школи / Г. А. Іваниця // Наука і освіта = Science and Education = Наука и образование. – 2011. – № 4. – С. 163–165. – Бібліогр.: 8 назв.

22. **Іваниця, Г. А.** Проблема виховання добродійності молодших школярів у контексті оновлених методологічних підходів / Г. А. Іваниця // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Ін-т проф.-техн. освіти АПН України [та ін.]. – Київ ; Вінниця, 2007. – Вип. 14. – С. 105–110. – Бібліогр.: 10 назв.

23. **Іваниця, Г. А.** Успішне моделювання процесу становлення добродійності молодших школярів: концептуальна позиція / Іваниця Г. А. // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2015. – Вип. 67. – С. 185–191. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2015_67_35 (дата звернення: 14.08.2018).

У статті проаналізовано фактори успішної реалізації комплексного підходу до організації виховної системи початкової школи на прикладі функціонування авторської комплексної виховної системи «Добродій».

24. **Іваниця, Г. А.** Формування добродійності молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Іваниця Галина Афанасіївна ; Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. – Умань, 2012. – 20, [1] с.

25. **Калуська, Л.** Абетка чеснот української дитини : практи.-оріент. зб. метод. матеріалів / Любомира Калуська ; [керівник проекту Б. Фенюк ; голов. ред. І. Дворницька ; ред. Т. Ухіна]. – Тернопіль : Мандрівець, 2008. – 133 с. – Авт. зазначений на обкл.

26. **Кремень, В.** Дитиноцентризм – провідна лінія сучасної освіти / Василь Кремень // Імідж сучас. педагога. – 2008. – № 1/2. – С. 3–4.

27. **Кремень, В. Г.** Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : [монографія] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – Київ : Пед. думка, 2012. – 366, [1] с. – Бібліогр.: с. 354–359.

28. **Лаппо, В. В.** Виховання шляхетної особистості в контексті педагогічних традицій і освітніх інновацій / В. В. Лаппо // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Київ, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 388–396. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2014_18%281%29_45 (дата звернення: 14.08.2018).

29. **Пенські, В. М.** Зміст моральної свідомості: уявлення про чесність, доброту, особисті чи соціальні цінності / В. М. Пенські // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – Київ, 2009. – Т. 11, ч. 3. – С. 326–335 : іл. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст доступний в Інтернеті: <http://vuzlib.com/content/view/514/> (дата звернення: 14.08.2018).

30. **Савченко, О.** Цінності, що об'єднують шкільну і педагогічну освіту / О. Савченко // Післядиплом. освіта в Україні. – 2012. – №2. – С. 9–11. – Бібліогр.: 11 назв.

Статтю присвячено розгляду проблеми гуманістичних цінностей шкільної освіти, та місії педагога – виховання дитини, її соціального захисту, збереження індивідуальності особистості.

31. **Тофтул, М. Г.** Добро / М. Г. Тофтул // Енциклопедичний словник з історії та теорії моралі / Тофтул М. Г. – Житомир, 2015. – С. 144–146.

32. **Тофтул, М. Г.** Добро / М. Г. Тофтул // Сучасний словник з етики / Тофтул М. Г. – Житомир, 2014. – С. 114–116. – Текст доступний в Інтернеті: <http://eprints.zu.edu.ua/11783/1/%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BAa-1.pdf> (дата звернення: 14.08.2018).

II. ПЕДАГОГІКА ДОБРА В СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

33. **Сухомлинський, В. О.** Вибрані твори : в 5 т. / [редкол.: О. Г. Дзевєрін (голова), М. М. Грищенко, С. П. Заволока, та ін.]. – Київ : Рад. шк., 1976–1977. – Текст доступний в Інтернеті: <http://dnrb.gov.ua/ua/інформаційно-бібліографічні-ресурси/видатні-педагоги/сухомлинський-в-о/> (дата звернення: 14.08.2018).

Т. 1 : Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості ; Духовний світ школяра ; Методика виховання колективу. – 1976. – 654 с.

Т. 2 : Формування комуністичних переконань молодого покоління ; Як виховати справжню людину ; Сто порад учителеві. – 1976. – 670 с.

Т. 3 : Серце віддаю дітям ; Народження громадянина ; Листи до сина. – 1977. – 670 с.

Т. 4 : Павлиська середня школа ; Розмова з молодим директором. – 1977. – 640 с.

Т. 5 : Статті. – 1977. – 639 с.

34. **Сухомлинський, В. О.** Бути людиною : [оповідання, казки] / В. Сухомлинський. – [Харків] : Белкар-книга, [2013]. – 60, [3] с. : кольор. іл. – (Серія «Веселка» : заснована 2005 р.).

35. **Сухомлинський, В. О.** Всі добрі люди – одна сім'я : [зб. творів для дітей ст. дошк. та мол. шк. віку] / Василь Сухомлинський ; іл. О. Макієвої. – [Харків] : Школа, [2012]. – 157 с.

36. **Сухомлинський, В. О.** Майже чарівна розмова : [оповідання, казки] / В. Сухомлинський. – Харків : Белкар-книга, 2015. – 61, [2] с. : кольор. іл. – (Серія «Веселка» : заснована 2005 року).

37. **Сухомлинський, В.** Я розповім вам казку... Філософія для дітей : [зб. творів] / Василь Сухомлинський. – [Харків] : Школа, 2016. – 573, [1] с. : портр.

* * *

38. **Адаменко, Н.** Виховання доброти у дітей молодшого шкільного віку за ідеями В. О. Сухомлинського / Наталія Адаменко // Початкова шк. – 2014. – № 9. – С. 8–10. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2014_9_5 (дата звернення: 14.08.2018); Таврійський вісн. освіти. – 2015. – № 2. – С. 19–24. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_2%281%29_5 (дата звернення: 14.08.2018).

39. **Благінін, М. Т.** В. О. Сухомлинський про виховання у дітей доброти і милосердя / М. Т. Благінін // Пед. обрії. – 1999. – № 5. – С. 16–21.

40. **Богущ, А. М.** Патріотичне виховання починається з доброти: педагогіка Добра у спадщині Василя Сухомлинського / Алла Богущ // Дошк. виховання. – 2014. – № 11. – С. 4–7. – Бібліогр.: 4 назви.

41. **Богущ, А. М.** Педагогіка добра у спадщині В. О. Сухомлинського / А. М. Богущ // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія «Педагогічні науки»: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2014. – Вип. 1.46. – С. 21–25. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2014_1.46_6 (дата звернення: 14.08.2018).

У статті проаналізовано моральні категорії «добро», «ненасильство», «радість», «добррозичливість», «щастя», «зло», «насильство», визначено їх сутність; розкрито розуміння цих понять В. О. Сухомлинським, прописано його методичні поради і педагогічні заповіді щодо виховання добра у підростаючого покоління.

42. **Бондар, Л. С.** Педагогіка добра і духовності у виховній системі В. О. Сухомлинського / Л. С. Бондар // Педагогічні науки: зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2009. – Вип. 53. – С. 168–172. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_53/37.pdf (дата звернення: 14.08.2018).

43. **Кизлюк, В.** Людину можна виховати тільки добром... : гуманіст. ідеї В. О. Сухомлинського у навчанні й вихованні / В. Кизлюк, М. Пашенко // Шк. світ. – 2003. – Верес. (№ 35/36). – С. 3.

44. **Киричок, В. А.** Виховання гуманістичних цінностей молодших школярів: актуалізація педагогічних ідей В. О. Сухомлинського / В. А. Киричок // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2009. – Вип. 54. – С. 164–169. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_54/35.pdf (дата звернення: 14.08.2018).

45. **Маркіна, С.** Формування моральних цінностей у молодших школярів на основі педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського / Світлана Маркіна // Початкова шк. – 2014. – № 9. – С. 13–15. – Бібліогр.: 3 назви. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2014_9_7 (дата звернення: 14.08.2018).

46. **Москаленко, С. Я.** Добром обізветься моя доброта : (твор. проект соц.-морал. спрямування за творами В. О. Сухомлинського) / Москаленко С. Ч., Кулинич Л. В., Безгінова В. М. // Василеві передзвони : з досвіду впровадження Нової укр. шк. : V Всеукр. фестиваль пед. ідей, 26 квіт. 2018 р. / М-во освіти і науки України, Комун. вищ. навч. закл. «Херсонська академія неперервної освіти» Херсон. облради. – Херсон, 2018. – С. 35–44. – Бібліогр.: 8 назв.

47. **Савченко, О.** Аксіологічні смисли літературної спадщини Василя Сухомлинського: філософія для дітей / Олександра Савченко // Рідна шк. – 2017. – № 9/10. – С. 44–48. – Бібліогр.: 6 назв.

48. **Савченко, О.** Ідеї В. Сухомлинського у просторі української освіти / Олександра Савченко // Початкова шк. – 2018. – № 4. – С. 1–3.

49. **Семенчук, К. С.** Роль казок соціально-етичного спрямування у вихованні гуманізму учнів початкових класів / Семенчук Катерина Сергіївна // Філософія для дітей. В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю : зб. наук.-метод. пр. / [НАПН України, Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка, Всеукр. асоц. Василя Сухомлинського та ін.] – Житомир, 2017. – С. 229–233. – Бібліогр.: 5 назв.

50. **Стасенко, В. І.** Ідея добра у працях В. Сухомлинського / Стасенко В. І. // Нова українська школа – діалог з В. О. Сухомлинським : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 25 квіт. 2018 р., Херсон : у 2 ч. / М-во освіти і науки України, НАПН України, Херсон. держ. ун-т [та ін.] – Херсон, [2018]. – Ч. 1. – С. 188–192. – Бібліогр.: 6 назв.

У статті розглянуто можливості використання ідей добра, які висвітлені у працях В. Сухомлинського, та їх впровадження в Нову українську школу.

51. **Ткаченко, Л. І.** Добро як воно є / Лідія Ткаченко // Справи сімейні. – 2017. – № 8. – С. 20–21 : фот.

Про культуру творення добра у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського.

52. **Ткаченко, Р. П.** В. Сухомлинський у повісті І. Цюпи «Добротворець» / Р. П. Ткаченко // Питання літературознавства : наук. зб. / М-во освіти і науки України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2014. – Вип. 89. – С. 309–318. –

Бібліогр.: 9 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2014_89_30 (дата звернення: 06.08.2018).

У статті вивчено художню рецепцію і моделювання особистості В. Сухомлинського. Образ видатного педагога проаналізовано у зв'язку з естетичними уявленнями епохи соцреалізму. Дослідник зіставляє повість І. Цюпи з «Повістю про вчителя Сухомлинського» Б. Тартаковського. Війна – вузловий момент життєпису В. Сухомлинського, як і радянської історичної міфології в цілому. Віра в людину і прогрес визначили життєствердний сенс творчості головного героя. Незважаючи на прагнення автора створити повнокровний і суперечливий художній світ, повість має ознаки естетики кітч. Повість І. Цюпи «Добротворець» – це достатньо успішна популяризація ідей В. Сухомлинського і не завжди переконлива художня спроба обмежити видатну постать рамками епохи, ідеології, стандартної поведінки.

53. **Ткачук, Л. В.** Морально-етичні категорії у філософії для дітей В. О. Сухомлинського / Ткачук Лариса Василівна // Філософія для дітей. В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю : зб. наук.-метод. пр. / [НАПН України, Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка, Всеукр. асоц. Василя Сухомлинського та ін.]. – Житомир, 2017. – С. 241–246. – Бібліогр.: 7 назв.

54. **Хайруліна, В. М.** Педагогіка добротворення : наук.-метод. посіб. / В. М. Хайруліна ; [наук. ред. М. П. Вовк] ; НАПН України. – Київ : [б. в.], 2018. – 415 с. – Бібліогр.: с. 360–362.

55. **Червотока, І. І.** Формування гуманізму, людяності як якості особистості засобами творів В. О. Сухомлинського / Ірина Іванівна Червотока // Таврійський вісн. освіти. – 2015. – № 4. – С. 21–25. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_4_6 (дата звернення: 14.08.2018).

56. **Ярославцева, Л. А.** Ідеї дитиноцентризму в педагогічній системі В. О. Сухомлинського / Л. А. Ярославцева // Пед. науки: теорія, історія, інновац. технології. – 2015. – № 2. – С. 181–188. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст доступний в Інтернеті: <http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/1440/1/Idei%20dytynotsentryzmu%20v%20pedahohichnii.pdf> (дата звернення: 06.08.2018).

ІІІ. ДОБРОТВОРЧІ ІДЕЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

57. «Десять добрих справ» [Презентація] : загальношк. проект / Корсунь-Шевченків. загальноосвіт. шк. І–ІІІ ступеня № 1. – Текст. дані. – Корсунь-Шевченківський, [б. р.]. – Режим доступу: schoolkors1.at.ua/Vixovna_Robota/10_t.ppt (дата звернення: 01.08.2018). – Назва з екрана.

Про результати діяльності школи в рамках загальношкільного проекту «Десять добрих справ».

58. **Карповецька загальноосвітня школа працює за методикою «Школи добротворення»** [Електронний ресурс] // Новини Житомира. – Текст. дані. – Житомир, 2016. – Режим доступу: <http://zt->

news.org.ua/index.php?newsid=7071 (дата звернення: 06.08.2018). – Назва з екрана.

59. **Концепція [Приватної школи «Чарівний світ»]** [Електронний ресурс] // Приватна школа «Чарівний світ»: [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Полтава, [б. р.]. – Режим доступу: <https://privatna-shkola-charvnijsvt.uaprom.net/cp71756-kontsepya.html> (дата звернення: 06.08.2018). – Назва з екрана.

Концепція школи «Чарівний світ», яка працює на засадах педагогіки добротворення.

60. **Манчак, Л.** На ниві добротворення [Електронний ресурс] / Людмила Манчак // Справи Сімейні : сімейний портал. – Текст. дані – Київ, 2017. – Режим доступу: <https://familytimes.com.ua/rozvytok-dytyny/na-nyvi-dobrotvorennya> (дата звернення: 06.08.2018). – Назва з екрана.

З досвіду добротворчої діяльності Будинку дитячої творчості Шевченківського району м. Києва

61. **Пономаренко, Н.** Добротворення [Електронний ресурс] / Н. Пономаренко // Вісті Балаклійщини : район. інформ. газета. – Текст. дані. – Балаклія, 2015. – 20 лют. – Режим доступу: <http://vistibal.ucoz.ua/blog/dobrotvorennja/2015-02-20-4549> (дата звернення: 06.08.2018). – Назва з екрана.

Про діяльність шкіл Балаклійського району Харківської області, спрямовану на успішну адаптацію дітей, які прибули з Донецької та Луганської областей.

62. **Радість добротворення** [Електронний ресурс] // Український гуманітарний лицей Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Текст. дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <https://www.uhl.edu.kiev.ua/news/radist-dobrotvorennya/> (дата звернення: 06.08.2018). – Назва з екрана.

Про благодійний проект «Від серця до серця», започаткований в Українському гуманітарному лицейі Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

63. **Сербін, А. А.** Звіт про Добре діло. Станіславська ЗОШ ім. К. Й. Голобородька [Електронний ресурс] / Сербін Анна Анатоліївна ; Станіслав. загальноосвіт. шк. I–III ст. ім. К. Й. Голобородька // Всеосвіта. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/zvit-pro-dobre-dilo-stanislavska-zos-im-kj-goloborodka-14183.html> (дата звернення: 03.08.2018). – Назва з екрана.

З досвіду роботи Станіславської ЗОШ ім. К. Й. Голобородька (с. Станіслав, Білозерського району Херсонської області) в рамках проекту «Нехай людина добро приносить, бо світ навколо любові просить».

64. **Христинівщина перейняла естафету добротворення** // Нова доба. – Текст. дані. – [Черкаси], 2014. – Режим доступу: <http://novadoba.com.ua/12288-khrystynivschyna-pereynyala-estafetu-dobrotvorennya.html> (дата звернення: 06.08.2018). – Назва з екрана.

Про заходи що відбулися у навчальних закладах Христинівського району Черкаської області, спрямовані на виховання у молодого покоління патріотичного духу, підтримку воїнів-захисників Вітчизни.

65. Шевченко, А. І. Формування соціально-комунікативної компетентності, морально-етичних цінностей учнів та створення системи гармонійного розвитку й підтримки юних талантів і обдарувань як передумова ефективності виховного процесу / Шевченко А. І. // Нова українська школа і творча спадщина Василя Сухомлинського: (за матеріалами роботи Творчої лабораторії освітян м. Херсона) / [Альохіна А. О. та ін.]. – Херсон, 2017. – С. 37–38.

Про роботу Херсонської спеціалізованої школи I–III ступенів № 27 з поглибленим вивченням інформатики та іноземних мов над темою щодо творчої реалізації педагогічних ідей В. О. Сухомлинського (аспект моральне виховання) у позакласній роботі «Формування соціально-комунікативної компетентності, морально-етичних цінностей учнів та створення системи гармонійного розвитку й підтримки юних талантів і обдарувань як передумова ефективності виховного процесу».

66. Школа добротворення плекає господаря власної долі [Електронний ресурс] // Інститут модернізації змісту освіти. – Текст. дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2018/05/22/shkola-dobrotvorenya-plekaje-hospodaryya-vlasnoji-doli/> (дата звернення: 06.08.2018). – Назва з екрана.

Про діяльність загону «Добротворець» Великобурімського закладу загальної середньої освіти Чорнобаївського району Черкаської області.

IV. РОЗРОБКИ УРОКІВ І СЦЕНАРІЇ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ

Заклади освіти I ступеня

67. Басиста, Л. В. Доброта: розробка уроку з курсу «Я і Україна»: громадян. освіта у 3 кл. / Л. В. Басиста // Пед. вісн. – Черкаси, 2012. – № 1. – С. 58–60.

68. Баша, О. Т. Виховна година «Добро врятує світ» [Електронний ресурс]: [для початкової шк.] / Баша Олександра Тарасівна // На урок: освіт. проект. – Текст. дані. – [Україна], 2018. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/vihovna-godina-dobro-vryatue-svit-13875.html> (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

69. Борсенко, Т. О. Вчимося бути добрими [Електронний ресурс]: [вихов. година, 1 кл.] / Борсенко Тетяна Олексіївна // Методичний портал. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/70913> (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

70. Гасюк, О. За добро платять добром / Олександра Гасюк // Початкова шк. – 2016. – № 5. – С. 54–55.

Сценарій виховного заходу морального спрямування для учнів початкової школи.

71. Гоголь, С. В. Розробка уроку «За добро добром платять» з літературного читання в 3-му класі [Електронний ресурс] / Гоголь Світлана

Василівна // Osvita.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/49877/ (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

72. Голенська, А. О. Подорож з паном Добриком та пані Добринкою : свято-конкурс / А. О. Голенська // Вихователю ГПД. Усе для роботи. – 2018. – № 1. – С.46–47.

73. Гончаренко, Л. М. Доброта і милосердя : (урок з курсу «Я у світі») / Гончаренко Л. М. // Василеві передзвони : з досвіду впровадження Нової укр. шк. : V Всеукр. фестиваль пед. ідей, 26 квіт. 2018 р. / М-во освіти і науки України, Комун. вищ. навч. закл. «Херсонська академія неперервної освіти» Херсон. облради. – Херсон, 2018. – С. 13–19.

74. Гриценко, Л. Добро і зло : банк темат. презентацій із морально-етичного виховання дітей із використанням логічних блок-структур / Лілія Гриценко, Ольга Супрун // Дефектолог. – 2014. – Квіт. (№ 4). – С. 44–45.

У статті запропоновано систему виховних занять на морально-етичні теми для дітей з розумовою відсталістю.

75. Грінько, Т. А. Розробка виховного заходу «Людські чесноти» для 3-х класів [Електронний ресурс] / Грінько Т. А. // Osvita.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/48427/ (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

Захід спрямований на виховання морально-етичних норм, основних правил добротворення.

76. Дем'янослова, Л. В. Розробка уроку «Добро творити на землі людині лиш дано» (за творами В. О. Сухомлинського)» з читання у 2-му класі [Електронний ресурс] / Дем'янослова Любов Василівна // Osvita.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/46644/ (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

77. Добро посієш – добро пожнеш : уроки доброти / Голов. упр. освіти і науки Черкас. облдержадмін., Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників, Обл. центр гуманної педагогіки ; [авт.-уклад.: С. А. Гаряча, Л. Н. Добровольська]. – Текст. дані. – Черкаси, 2011. – 39 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://ippro.com.ua/library/attachments/article/229/твори%20добро-1.pdf> (дата звернення: 06.08.2018).

78. Калинюк, С. В. Людина починається з добра : вихов. захід / С. В. Калинюк // Початкове навчання та виховання. – 2014. – № 13/14. – С. 16–20.

79. Карпенко, Т. В. Людина починається з добра. Василь Сухомлинський «Усмішка» : конспект уроку читання у 4 кл. / Карпенко Т. В. // Василеві передзвони : з досвіду впровадження Нової укр. шк. : V Всеукр. фестиваль пед. ідей, 26 квіт. 2018 р. / М-во освіти і науки України, Комун. вищ. навч. закл. «Херсонська академія неперервної освіти» Херсон. облради. – Херсон, 2018. – С. 211–216.

80. Кириєнко, Т. Добро і милосердя Святого Миколая : 2 кл. / Тетяна Кириєнко, Ніна Жиденко // Початкова шк. – 2014. – № 12. – С. 57–59. – Текст

доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2014_12_19 (дата звернення: 14.08.2018).

У статті вміщено розробку уроку, мета якого: показати дітям велич світу, який навколо нас, навчити жити у злагоді з собою, оточуючими та природою, розуміти добро та робити добрі вчинки, познайомити із християнськи святом – Днем святого Миколая.

81. **Коваль, К. І.** Мандрівка країною ввічливості та доброти / К. І. Коваль // Шк. бібліотекар. – 2017. – № 7. – С. 43–46.

82. **Ковальова, В.** Перші уроки, знайомство з учнями : «Добре тому жити – хто вміє дружити» / Вікторія Ковальова // Початкова шк. – 2017. – № 9. – С. 43–44.

83. **Копійка, В. М.** Інтегрований урок. Тема: Учись робити добро, воно дорожче від золота [Електронний ресурс] / Копійка Валентина Миколаївна // Методичний портал. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/65294> (дата звернення: 10.08.2018). – Назва з екрана.

Розробка уроку позакласного читання для 3-го класу за творами В. О. Сухомлинського «Усмішка», «Добре слово», «Чому», «Красиві слова і красиве діло».

84. **Корж, Н. М.** Виховний захід «Урок добротворення» [Електронний ресурс] : [2 кл.] / Корж Наталія Михайлівна // Методичний портал. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/20932> (дата звернення: 10.08.2018). – Назва з екрана.

85. **Кузніцова, В. О.** Людина народжується творити добро : розробка вихов. години для учнів початкових кл. / В. О. Кузніцова // Пед. вісн. – Черкаси, 2012. – № 1. – С. 82–83.

86. **Кузьменко, В.** Доброта і милосердя починаються з любові до природи / Валентина Кузьменко // Початкова шк. – 2015. – № 1. – С. 62–63.

87. **Лисенко, Н. Г.** Спішить добро творити : розробка уроку доброти для учнів початкових кл. / Н. Г. Лисенко // Пед. вісн. – Черкаси, 2012. – № 1. – С. 64–66.

88. **Лопатюк, Н.** Людина починається з добра : (година спілкування у 3 кл.) / Надія Лопатюк // Початкова шк. – 2018. – № 5. – С. 36–39. – Бібліогр.: 6 назв.

89. **Луценко, В. М.** Добро починається з тебе : година спілкування у 4-му кл. / В. М. Луценко // Вихователю ГПД. Усе для роботи. – 2017. – № 10. – С. 44–47. – Бібліогр.: 8 назв.

90. **Мартинюк, О.** «Красиві слова і красиве діло» : (урок літ. читання за творами Василя Сухомлинського, 3 кл.) / Олена Мартинюк // Початкова шк. – 2017. – № 9. – С. 45–47.

У статті подано розробку уроку з літературного, мета якого ознайомити учнів з біографією Василя Сухомлинського; допомогти усвідомити основну думку твору, характеризувати дійових осіб, давати оцінку їхнім вчинкам; виховувати любов до ближнього, бажання робити добрі справи.

91. **Назаренко, Л. А.** Музично-поетична вітальня «Поезія добра» [Електронний ресурс] / Назаренко Л. А. ; Лиманський НВК «Гімназія – ЗОШ І ступеня» (Одеська обл.) // На урок : освіт. проект. – Текст. дані. – [Україна], 2016. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/rozrobka-muzichno-poetichno-vitalni-poeziya-dobra-7922.html> <https://naurok.com.ua/rozrobka-muzichno-poetichno-vitalni-poeziya-dobra-7922.html> (дата звернення: 08.08.2018).

92. **Нестеряк, Л. Б.** Виховна година «Вчимося бути добрими людьми» в 4-му класі [Електронний ресурс] / Нестеряк Л. Б. // Osvita.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/46928/ (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

93. **Новотарська, Л. В.** Сценарій виховного заходу «Вчимося творити добро» для 3 класу [Електронний ресурс] / Новотарська Людмила Вікторівна // На урок : освіт. проект. – Текст. дані. – [Україна], 2018. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/20932> (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

94. **Піддубна, Н. В.** Людські чесноти: доброта, людяність, милосердя : година спілкування у 4-му класі / Н. В. Піддубна // Вихователю ГПД. Усе для роботи. – 2017. – № 11. – С. 16–20.

95. **Плужник, С. В.** Виховна година «Добро починається з дитинства» [Електронний ресурс] : [2 кл.] / Плужник Світлана Вікторівна // Методичний портал. – Текст. дані. – Київ, 2017. – Бібліогр.: 8 назв. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/57951> (дата звернення: 10.08.2018). – Назва з екрана.

96. **Ратушна, Н. М.** Нехай панують на землі добро і справедливість! : розробка уроку із позакл. читання за творами О. А. Захаренка / Н. М. Ратушна // Пед. вісн. – Черкаси, 2013. – № 4. – С. 36–39. – Бібліогр.: 4 назви.

Розробка уроку позакласного читання за творами О. А. Захаренка «Соня», «Трофеї», «Лісовий гість».

97. **Рибак, Л.** Доброта – це краса людської душі / Любов Рибак // Початкова шк. – 2018. – № 4. – С. 63–64.

У статті вміщено матеріали з досвіду реалізації творчого проекту вчителем Бахтанівського НВК «ЗШ І–ІІ ст. – ДНЗ» Кодимського НВК «ЗШ І–ІІ ст. – ДНЗ» Кодимської районної ради Одеської області.

98. **Ряболус, Н. М.** Батьківські збори «Формування у дітей гуманних почуттів» / Н. М. Ряболус // Початкове навчання та виховання. – 2010. – № 22. – С. 27–30.

99. **Степаненко, В. А.** Розробка виховного заходу «Людина починається з добра» [Електронний ресурс] : [3–4 кл.] / Степаненко Віта Анатоліївна // АБЕТКАland. – Текст. дані. – Суми, 2018. – Режим доступу: <https://abetkaland.in.ua/rozrobka-lyudyna-pochynayetsya-z-dobra/> (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

100. **Тітченко, О. М.** Спішімо творити добро : інтегр. уроки в початкових кл. / упоряд. Тітченко Ольга Михайлівна ; [голов. ред. Богдан Будний]. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, [2014]. – 207, [1] с.

101. **Третякова, В. О.** «Добро твориться просто»: урок позакл. читання у 3 кл. / В. О. Третякова // Початкове навчання та виховання. – 2011. – № 8. – С. 26–30.

Розробка уроку з використанням творів-мініатюр В. О. Сухомлинського «Добре слово», «Протоптали доріжку», «Відломлена гілка».

102. **Уроки добротворення**: метод. посіб. з предмету «Етика: духовні засади» для вчителів початкової шк. / [авт. кол.: Хайруліна В. М. та ін.]; Укр. колеж ім. В. О. Сухомлинського. – Київ: [Талком], 2016. – 275 с. – Бібліогр.: с. 275.

У методичному посібнику розкрито педагогічний досвід викладання курсу «Етика: духовні засади» вчителями Українського колежу ім. В. О. Сухомлинського Дніпровського району м. Києва.

103. **Уроки доброти** [Електронний ресурс] // Методична скарбничка вчителя, вихователя, батьків. – Текст. дані. – [Україна, б. р.]. – Режим доступу: http://metodichka.com.ua/Vospitanie_dobrota.htm (дата звернення: 06.08.2018). – Назва з екрана.

104. **Фалюш, І.** Урок доброти за творами Василя Сухомлинського: нестандарт. урок. 2–3-ті кл. / Інна Фалюш // Дефектолог. – 2014. – Трав. (№ 5). – С. 15–17.

105. **Федчишина, Л. С.** Раз добром налите серце – вік не прохолоне. Анатолій Дімаров «Для чого людині серце»: урок читання в 3-му кл. / Л. С. Федчишина // Початкове навчання та виховання. – 2013. – № 35/36. – С. 34–36. – Бібліогр.: 14 назв.

106. **Шевченко, О.** Твори добро на радість людям: (година спілкування в 4 кл.) / Ольга Шевченко // Початкова шк. – 2016. – № 7. – С. 50–51. – Бібліогр.: 3 назви. – Текст доступний в Інтернеті: <https://urok-ua.com/godina-spilkuvannya-dlya-4-go-klasu-na-temu-tvori-dobro-na-radist-lyudyam/> (дата звернення: 07.08.2018).

Заклади освіти II та III ступеня

107. **Балазюк, Н. О.** Добро починається з тебе... [Електронний ресурс]: (виховна година, 7–8 кл.) / Балазюк Надія Олегівна // Методичний портал. – Текст. дані. – Київ, 2017. – Бібліогр.: 8 назв. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/60383> (дата звернення: 10.08.2018). – Назва з екрана.

108. **Болотіна, Ю. В.** Сценарій першого уроку на тему: «Добротворення – наша мета» [Електронний ресурс]: [для учнів 7–8 кл.] / Болотіна Юлія Володимирівна // UROK-UA.com: освіт. портал. – Текст. дані. – [Україна], 2017. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/scenariy-pershogo-uroku-na-temu-dobrotvorenniya---nasha-meta-49617.html/> (дата звернення: 03.08.2018). – Назва з екрана

109. **Бржевська, Е. В.** Розробка виховного заходу «Чинити добро можна кожного дня» для 8-х класів [Електронний ресурс] / Бржевська Ельвіра Валентинівна // Osvita.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим

доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/48951/ (дата звернення: 10.08.2018). – Назва з екрана.

110. **Гайдай, Л. В.** Любов'ю та добром хай повняться наші серця : розробка години спілкування для дітей серед. шк. віку / Л. В. Гайдай // Пед. вісн. – Черкаси, 2018. – № 1. – С. 71–74. – Бібліогр.: 4 назви.

111. **Голуб, Л. В.** Твори добро, бо ти – людина, (5–6 кл.) / Л. В. Голуб // Вихов. робота в шк. – 2014. – № 9. – С. 24–27.

112. **Дердуга, Л. Б.** Неси добро у світ природи : (година спілкування, 5–6 кл.) / Л. Б. Дердуга // Вихов. робота в шк. – 2017. – № 12.

113. **Дяба, С. Л.** Сценарій виховного заходу «Милосердя і доброта – крила нашої душі» [Електронний ресурс] : [7 кл.] / Дяба Світлана Леонтіївна // Класна оцінка : освіт. портал. – Текст. дані. – Харків, 2013. – Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/stsenarii-vikhovnogo-zakhodu-miloserdyia-i-dobrota.html> (дата звернення: 03.08.2018). – Назва з екрана.

114. **Жовнірук, О. П.** Виховний захід «Твори добро на радість людям» [Електронний ресурс] : [6 кл.] / О. П. Жовнірук // Методичний портал. – Текст. дані. – Київ, 2017. – Бібліогр.: 8 назв. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/61009> (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

115. **Загинайло, С. В.** Добро починається з тебе – виховний захід [Електронний ресурс] / Загинайко Світлана Валентинівна // Класна оцінка : освіт. портал. – Текст. дані. – Харків, 2013. – Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/dobro-pochinaetsya-z-tebe---vikhovnii-zakhid.html> (дата звернення: 10.08.2018). – Назва з екрана.

116. **Клименко, О. Л.** Твори добро – і все вернеться, а в душах вогник щастя проросте... : вихов. година / О. Л. Клименко // Вихователю ГПД. Усе для роботи. – 2017. – № 10. – С. 42–43.

117. **Козій, Л. П.** Спіши творить добро, добром воно озветься : розробка музично-етичної вікторини для учнів 5–6 кл. / Л. П. Козій // Пед. вісн. – Черкаси, 2012. – № 1. – С. 69–71. – Бібліогр.: 4 назви.

118. **Колцун, О.** Виховний захід «Серце віддаю дітям» / Ольга Колцун // Шк. б-ка плюс. – 2016. – № 5/6. – С. 13–15.

119. **Кудра, Л. М.** «Нехай панує на землі добро» (за творчістю А. де Сент-Екзюпері), 8-й кл. / Л. М. Кудра // Зарубіж. літ. в шк. – 2018. – № 9/10. – С. 45–48.

120. **Кузьміна, М. І.** Розробка виховного заходу «Твори добро, бо ти – людина!» для 7-х – 11-х класів [Електронний ресурс] / Кузьміна Марія Іванівна // Osvita.ua. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/52920/ (дата звернення: 08.08.2018). – Назва з екрана.

121. **Курин, М. М.** Добросусідство. Урок до курсу «Вчимося бути громадянами» / М. М. Курин // Історія та правознавство. – 2016. – № 16/18. – С. 89–92.

122. **Матвійчук, О. Є.** Культура добросусідства / О. Є. Матвійчук // Шк. б-ка плюс. – 2018. – № 11/12. – С. 10–15. – Бібліогр.: с. 15.

123. **Ничипоренко, С. С.** Добро в тобі: сценарій вихов. заходу / С. С. Ничипоренко // Шк. психологу. Усе для роботи. – 2013. – № 2. – С. 34–36.

124. **Нікітченко, Я. А.** «Той, хто творить добро, – творить саме життя»: розробка уроку доброти. 11 кл. / Я. А. Нікітченко // Пед. вісн. – Черкаси, 2016. – № 1. – С. 35–37. – Бібліогр.: 4 назви.

125. **Польська, О. А.** Творить добро, щоб кращим став цей світ: (урок позакл. читання з укр. літ. за творами В. О. Сухомлинського, 5 кл.) / Польська О. А. // Василеві передзвони: з досвіду впровадження Нової укр. шк.: V Всеукр. фестиваль пед. ідей, 26 квіт. 2018 р. / М-во освіти і науки України, Комун. вищ. навч. закл. «Херсонська академія неперервної освіти» Херсон. облради. – Херсон, 2018. – С. 58–65.

126. **Роскос, Л. І.** Хай доброта в душі суцвіттям квітне: (свято доброти) / Роскос Л. І. // Василеві передзвони: з досвіду впровадження Нової укр. шк.: V Всеукр. фестиваль пед. ідей, 26 квіт. 2018 р. / М-во освіти і науки України, Комун. вищ. навч. закл. «Херсонська академія неперервної освіти» Херсон. облради. – Херсон, 2018. – С. 65–72.

127. **Систалюк, Р. П.** План-конспект уроку доброти французькою мовою в 6 класі / Р. П. Систалюк // Інозем. мови. – 2016. – № 3. – С. 59–64. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2016_3_11 (дата звернення: 03.08.2018).

128. **Сліпушкіна, Н. І.** Добро, зло, терпимість: (година спілкування, 5–7 кл.) / Н. І. Сліпушкіна // Вихов. робота в шк. – 2013. – № 5. – С. 30–33.

129. **Свідерська, Г. М.** Тренінгова програма розвитку чуйності у старшокласників «Я – чуйна людина» / Г. М. Свідерська // Практ. психологія та соц. робота. – 2011. – № 4. – С. 28–46. – Бібліогр.: 40 назв.

130. **Собченко, Н. В.** Виховна година «Твори Добро, чини Добро, неси Добро...» [Електронний ресурс]: [6 кл.] / Собченко Наталія Володимирівна // Методичний портал. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Бібліогр.: 8 назв. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/67613> (дата звернення: 10.08.2018). – Назва з екрана.

131. **Сценарій на тему: «Вміння творити добро»** [Електронний ресурс] // Ерудит.нет: сайт для учеників, студентів, учителів і родителів. – Текст. дані – Київ, 2016. – Режим доступу: <https://erudyt.net/vixovni-zaxodi/stsenarij-pro-dobro/stsenarij-pro-dobro.html> (дата звернення: 06.08.2018). – Назва з екрана.

132. **Тутко, Н. І.** Нехай добро, любов і милосердя завжди крокують з нами у житті / Н. І. Тутко // Всесвіт. літ. та культура в навч. закл. України. – 2014. – № 12. – С. 27–29.

133. **Фурко, Л. Я.** Дивосвіт Франкових казок «За добро добром плати»: 5–6 кл. / Л. Я. Фурко // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2016. – № 31/32. – С. 56–61. – Бібліогр.: 3 назви.

134. **Хижняк, Н. В.** Творить добро на світі, люди!: (7–9 кл.) / Н. В. Хижняк // Вихов. робота в шк. – 2014. – № 12. – С. 2–10. – Бібліогр.: 10 назв.

У статті подано матеріали з досвіду реалізації проекту в Новогнатівській ЗОШ I–II ступенів Волноваського району Донецької області. Мета проекту: розширити й узагальнити поняття дітей про відносини між людьми, вихованість і чесність, людську доброту; сформувати позитивну мотивацію робити добро; звернути увагу на вихованців дитячого садочка «Колосок», спонукати до надання їм допомоги, залучити учнів школи до акції «Добрий янгол».

135. **Черних, Н. М.** Добро в моєму розумінні: вихов. година / Н. М. Черних // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2013. – № 28. – С. 29–32.

136. **Чичук, Р. П.** Доброта – це краса людської душі: усний журн. за творами Василя Сухомлинського / Р. П. Чичук // Пед. вісн. – Черкаси, 2012. – № 1. – С. 75–79. – Бібліогр.: 12 назв.

ВИСЛОВИ ВІДОМИХ ЛЮДЕЙ ПРО ДОБРО

Августин (християнський теолог і церковний діяч)

«Кожна істота, до тих пір поки існує, повинна володіти властивістю доброти так само, як володіє властивістю існувати».

Бекон Френсіс (англійський політик, державний діяч, вчений, філософ і есеїст)

«Зі всіх чеснот і достоїнств душі найбільша гідність – доброта».

Вольфром Жорж (французький літератор)

«Робити людям добро легше, ніж бути добрим».

Голсуорсі Джон (англійський письменник)

«Доброта – риса, надлишок якої не шкодить».

Гузар Любомир (український релігійний діяч, патріарх-предстоятель Української Греко-Католицької Церкви (2001–2011))

«Ціль свободи є робити добро».

Гюго Віктор (французький письменник, драматург, поет, публіцист, громадський діяч)

«У внутрішньому світі людини доброта – це сонце».

Довженко Олександр Петрович (український радянський письменник, кінорежисер, кінодраматург, художник, класик світового кінематографу)

«Життя коротке, поспішайте творити добро».

Емерсон Ральф Уолдо (американський есеїст, філософ, поет та лідер трансценденталістського руху на початку XIX ст.)

«Скільки в людині доброти – стільки в ній і життя».

Кант Іммануїл (німецький філософ)

«Прекрасне – це символ морального добра».

Коменський Ян Амос (чеський теолог, мислитель, педагог, письменник)

«Коли вчителі будуть привітні та ласкаві, не будуть відштовхувати від себе дітей своїм суворим поведженням, а будуть приваблювати їх своєю прихильністю, манерами і словами... Коли вчителі будуть ставитися до учнів з любов'ю, тоді вони легко завоюють їх серце так, що дітям буде приємніше бути в школі, ніж вдома».

Конфуцій (давньокитайський філософ та політичний діяч)

«Спробуйте бути хоч трохи добрішими – і ви побачите, що будете не в стані скоїти дурний вчинок».

Костенко Ліна Василівна (українська письменниця, поетеса-шістдесятниця)

«Віддай людині крихітку себе. За це душа поповнюється світлом».

Крищенко Вадим Дмитрович (український поет-пісняр)

«Я вірю в силу доброти, добро завжди сильніше злого...».

Манн Томас (німецький письменник, філантроп, есеїст)

«Не стільки у віру я вірю, скільки в доброту, яка і без віри легко обходиться, і навіть може бути продуктом сумніву».

Мор Томас (англійський письменник, філософ, державний діяч)

«Усі ми цінуємо добро, лише втрачаючи його безповоротно».

Поуп Александер (англійський поет XVIII ст., реформатор англійської віршованої прози, перекладач Гомерової «Іліади», сатирик, філософ)

«Верх щастя на вершині Доброти».

Рамішвілі Силован (псевдонім групи авторів)

«В людині добро утверджується вихованням».

«Добро і щастя ходять разом».

«Добрі справи творяться добрими людьми».

«Пам'ятати добро – також добро».

Руссо Жан-Жак (французький філософ-просвітник, письменник, композитор)

«Проти всього можна встояти, але тільки не проти доброти».

«Доброта, висловлена нам якою-небудь людиною, прив'язує нас до неї».

Руставелі Шота (грузинський поет)

«Зло миттєве в цьому світі, невідбутна доброта».

Сент-Екзюпері Антуан де (французький письменник і авіатор)

«Поспішайте творити добро!».

«Може краще не знищувати зло, а плекати добро?».

Сервантес Мігель де (іспанський новеліст, драматург і поет, класик світової літератури)

«Великі люди здатні на велику доброту».

Сковорода Григорій Савич (український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, педагог)

«Добрый розум робить легким будь-який спосіб життя».

Сократ (давньогрецький філософ)

«Добрим людям слід довірятись словом і розумом, а не клятвою».

Сухомлинський Василь Олександрович (видатний український педагог-гуманіст)

«Ви живете серед людей. Кожен ваш вчинок, кожне бажання позначаються на людях... Робіть так, щоб людям, які оточують вас, було добре».

«Дякуй за найменше добро, виявлене по відношенню до тебе, за чуйність, за послугу. Дякуй за те, що тобі поступилися, що тебе стримали від необачного кроку, що довели тобі твою неправоту».

«Кожне слово вихователя повинно нести в собі добро, справедливість, красу – в цьому суть наших повчань. У цій справі немає дрібниць. Одне ваше слово може зруйнувати в дитини віру у вас як вихователя, збентежити дитячу душу».

«Роби добро не тільки тоді, коли тебе не бачать люди. Значно більше треба для того, щоб залишатися людиною тоді, коли тебе ніхто не бачить».

«Я переконаний, що лише людяністю, ласкою, добротою, так, простою людською добротою можна виховати справжню людину... Я домагаюся того, щоб наша школа була школою серечності».

Марк Твен (американський письменник, гуморист, сатирик, публіцист, видавець)

«Доброта – це те, що може побачити сліпий і почути глухий».

Торо Генрі Девід (американський письменник, мислитель, натураліст, громадський діяч)

«Доброта – це єдине вбрання, яке ніколи не псується».

«Найніжніші рослини прокладають собі шлях через найжорсткішу землю, через тріщини в скелях. Так і доброта. Який клин, який молот, який таран може зрівнятись із силою доброї, відвертої людини?! Ніщо не може протистояти їй».

Уайльд Оскар (видатний ірландський англомовний поет, драматург, прозаїк, есеїст)

«Коли ми щасливі, ми завжди добрі. Але коли ми добрі, ми не завжди щасливі».

Хун Цзичен (китайський письменник, поет і філософ)

«Добротою можна часто заподіяти шкоду, тому, коли хочеш зробити добро, ретельно все зваж».

Шевченко Тарас Григорович (український поет, письменник (драматург, прозаїк), художник (живописець, гравер), громадський та політичний діяч)

«Раз добром нагріте серце – вік не прохолоне».

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ ПРО ДОБРО

- «Все добре переймай, а зла уникай».
- «Вчися доброму – погане на ум не піде».
- «Де є добрі люде, там біди не буде».
- «До доброї криниці дорога втоптана».
- «Добре слово людині – що дощ у посуху».
- «Добре ім'я краще багатства».
- «Добре чути далеко, а зле ще далі».
- «Добрий початок – половина діла».
- «Добро творити – себе веселити».
- «Доброго тримайся, поганого цурайся».
- «Доброму завжди добре».
- «Доброта без розуму пуста».
- «Живи добріше, будеш всім миліше».
- «Зробивши добро, не дорікай, а від добра і надалі не відставай».
- «Ласкаво тоді добро, коли люди похвалять».
- «Не одежа красить людину, а добрі діла».
- «Погано тому, хто добра не робить нікому».
- «Робиш добро – не кайся, а робиш зло – на зло й сподівайся».
- «Сіяти Добро – добро і пожинати».
- «Хочеш собі добра, не роби нікому зла».
- «Хто добре серце має, той усе здолає».
- «Хто людям добра бажає, той і собі має».
- «Хто не робить добре людям, той і сам себе не любить».
- «Часок у добрі побудеш – все горе забудеш».